

The role of human values in the educational process of primary school students

Zebiniso ABDURAKHIMOVA¹

Samarkand State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2023
Received in revised form
15 April 2023
Accepted 25 April 2023
Available online
15 May 2023

Keywords:

human values,
outdoor games,
educational processes,
survey results.

ABSTRACT

The results of the study of the role of human values in the educational process of primary school students by the questionnaire method are presented in the article.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss3/S-pp141-147>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv tarbiyaviy jarayonida umuminsoniy qadriyatlarning o'rni

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

umuminsoniy qadriyatlar,
harakatli o'yinlar,
o'quv jarayonlari,
so'rovnomaxulosalari.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv tarbiyaviy jarayonida umuminsoniy qadriyatlarining o'rni haqida so'rovnomaxulosalari bilan o'rganish natijalari keltirilgan.

Роль общечеловеческих ценностей в образовательном процессе учащихся начальных классов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

общечеловеческие
ценности,
подвижные игры,
образовательные
процессы,
результаты опроса.

В статье представлены результаты исследования роли общечеловеческих ценностей в образовательном процессе учащихся начальных классов методом анкетирования.

¹ Doctoral Student, Samarkand State University. E-mail: abdusimova@samdu.uz

DOLZARBLIGI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022-yilda PF-134-sonli "2022–2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida" Farmoni e'lon qilingan. Farmonda maktab o'quvchilarining bilimi va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalash, o'qituvchi kasbi nufuzini va pedagoglarning sifat tarkibini oshirish, darsliklar va o'quv metodik majmualarni zamon talablari asosida takomillashtirish, xalq ta'limi muassasalarining xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy modellarini barpo etish asosiy maqsad etib belgilangan[1].

Yurtboshimiz 2017-yil 15-iyun kuni Toshkentda bo'lib o'tgan "Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash – davr talabi" mavzuidagi anjumanda so'zlagan nutqida yosh avlod tarbiyasi haqida alohida to'xtalib o'tdi. Jumladan, "Bizni hamisha o'ylantirib keladigan yana bir muhim masala – bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyo qarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgaryapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim – yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidan", deya ta'kidladi Prezidentimiz [2].

Dunyo ta'lim tizimida kichik yoshdagi o'quvchilarning sog'lom fikr hamda qadriyatlarga mos ravishda tarbiya topishi, ijtimoiy xususiyatlari, etnopedagogik hamda etnopsixologik jihatlarini tadqiq etish, harakatli o'yinlar orqali umuminsoniy qadriyatlarimizni tiklash turli xil ta'lim texnologiyalari orqali amalga oshirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash vositasida qadriyatlarga bo'lgan ijobiy munosabatni tarbiyalashga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Kompyuter o'yinlari rivojlanayotgan davrda, yoshlarning harakatli o'yinlarga bo'lgan ehtiyojini rivojlantirishning pedagogik nuqtai-nazardan umuminsoniy qadriyatlarni harakatli o'yinlar orqali o'rganilishi voqealilikni atroflicha idrok etish mohiyatiga ko'ra muhim ahamiyat kasb etadi.

Xo'sh, qadriyatning o'zi nima? Qadriyatlar deganda, inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo'lgan barcha narsalar tushuniladi. Qadriyatlarning mohiyati insonlarning tarixiy tajriba an'analari kelgusi avlodlarga to'la-to'kis yetkazish, o'rgatish, ta'lim-tarbiya berish orqali izohlaymiz. Shuning uchun milliy ma'naviy qadriyatlarni e'zozlab, ardoqlab, chin dildan bajarish va ularni o'z holida saqlash, shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarni oila muhitiga uyg'unlashtirish dolzarb masaladir. Qadriyatlar mazmunan xilma-xil turlarga bo'linib, hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan. Jumladan, inson va uning hayoti eng oliy qadriyat hisoblanadi. Inson yo'q joyda biror narsaning qadr-qimmatini haqida so'zlashga hojat ham yo'q. Shuning uchun ham inson qadr-qimmatini e'zozlash, uning turmushini yaxshilash, bilimi va madaniy saviyasini rivojlantirish, sog'lig'ini saqlash, hayotini himoya qilish davlatimiz siyosatining asosiy yo'nalishini tashkil etadi.

Jismoniy tarbiya o'quv jarayonida harakatli o'yinlardan maqsad nima? Albatta, bu ermak uchun o'ynalmaydi. Chunki, bu zukko xalqimizning asrlar mob'aynida jamlagan ma'naviy javohirlar majmuasidir. Harakatli o'yinlarning mohiyati sodda, qiziqarli tuzilgan bo'lib, uning mag'ziga xalqona ohang, milliylik, mehr-oqibat, jasorat, mardlik, vatanparvarlik, fidoiylilik, insoniylik kabi tuyg'ular singdirilgandir. Ta'lim va tarbiyaning bunday uyg'unligi yetuk insonni tarbiyalash uchun dastur vazifasini o'taydi [7].

MAQSAD VA VAZIFALARI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv tarbiyaviy jarayonida umuminsoniy qadriyatlarning o'rne va ahamiyati haqida jismoniy tarbiya o'qituvchilari ishtirokida o'tkazilgan anketa-so'rovnoma usuli orqali muammolarni o'rganish.

TADQIQOT USULLARI VA TASHKIL ETISH

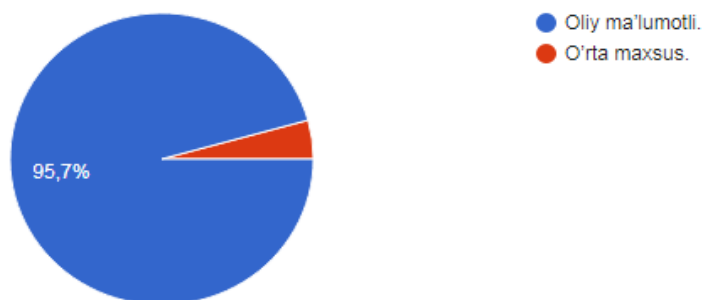
Tadqiqot davomida ilmiy-uslubiy adabiyotlar materiallarini umumlashtirish va tahlil qilish, pedagogik kuzatish, anketa ishlab chiqish va uni o'tkazish, ekspertlar fikrining o'zaro moslik darajasini hisoblash usullaridan foydalanildi. Sohaning yetakchi mutaxassislaridan iborat bo'lgan ekspertlar guruhiga oldindan ishlab chiqilgan anketa savollariga javob berishlari taklif etildi. Bunda, jismoniy tarbiya soha vakillarining yetuk pedagog-kadrlaridan iborat 70 nafar respondentlari ishtirok etdi.

Respondentlarga avvaldan ishlab chiqilgan tasdiqlovchi, ya'ni "sezilarli ijobiy", qisman tasdiqlovchi-qisman inkor etuvchi "ijobiy, sezish ancha qiyin" hamda to'liq inkor etuvchi, ya'ni "o'zgarish yo'q" va "aytolmayman" singari javoblar beriladigan 11 ta savollar tashkil etildi. Ko'zlangan maqsad yuzasidan so'rovnoma o'tkazildi va natijalar quyidagicha bo'ldi.

Tadqiqot natijalari va ularni muhokama qilish.

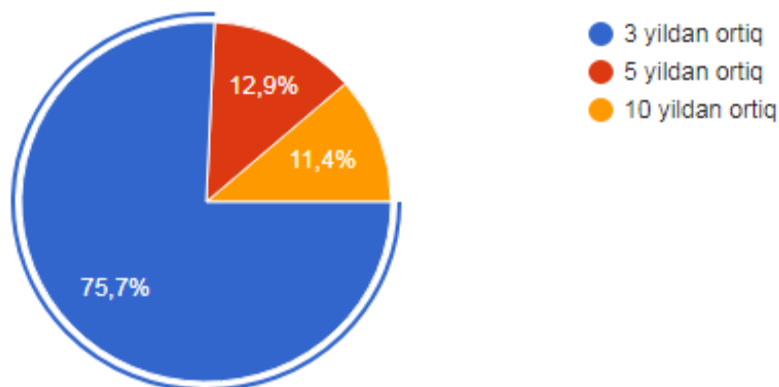
1.Ma'lumotingiz?

70 ответов

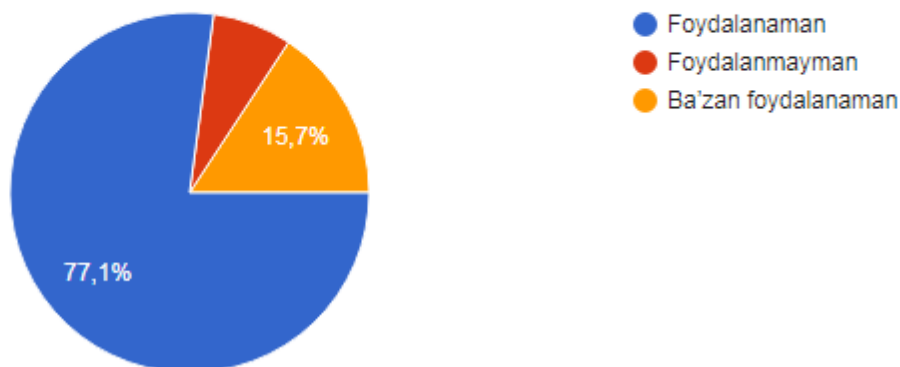
2.Mehnat stajingiz?

70 ответов

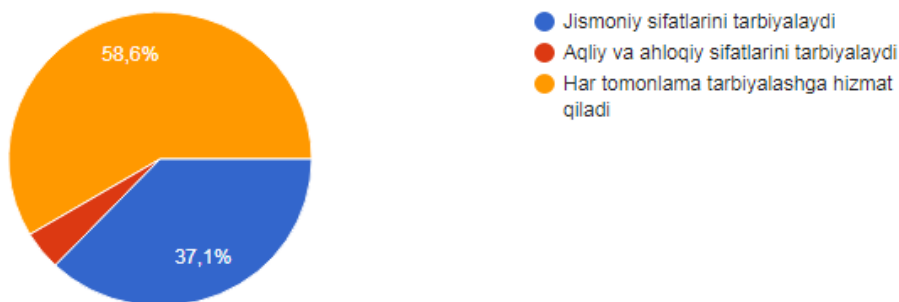
3. O'quvchilar bilan dars va darsdan tashqari paytlarda harakatli o'yinlardan foydalanasizmi?

70 ОТВЕТОВ

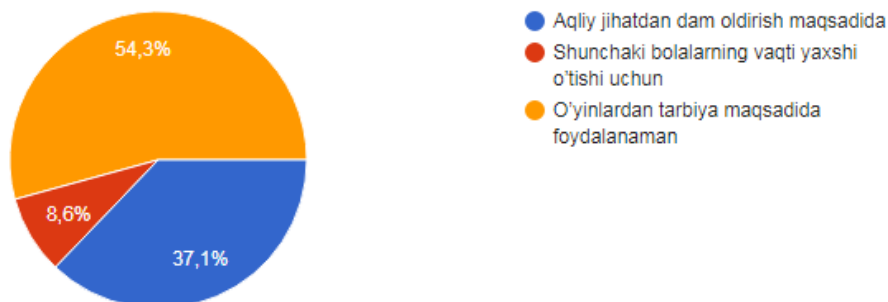
4. Sizningcha harakatli o'yinlar o'quvchilarni qaysi jihatlarini tarbiyalashga yordam beradi?

70 ОТВЕТОВ

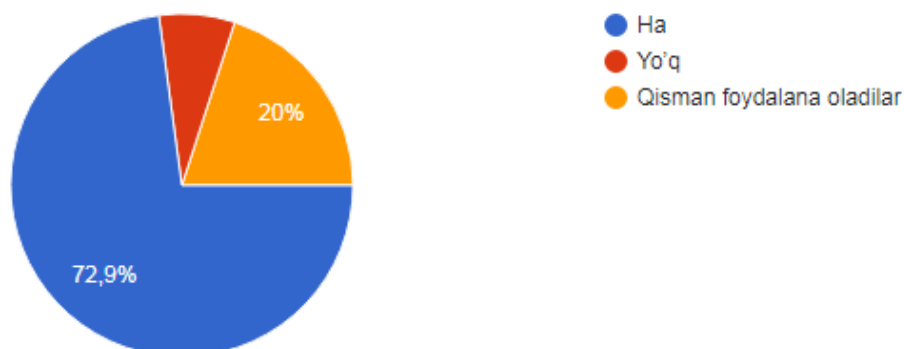
5. Agar faoliyatingizda harakatli o'yinlardan foydalansangiz asosiy maqsadingiz nimalarga qaratiladi?

70 ОТВЕТОВ

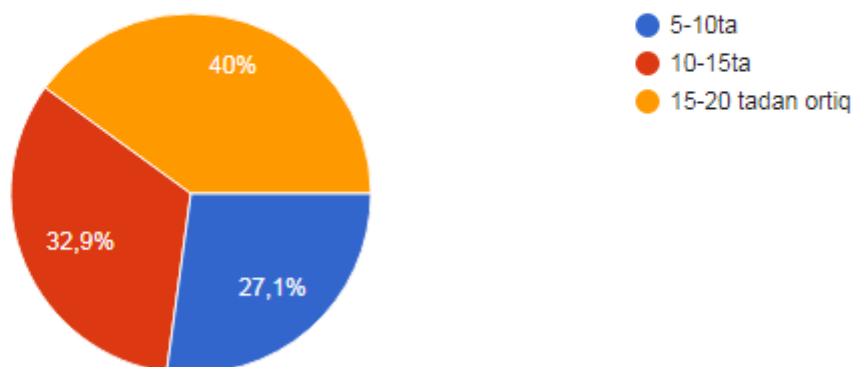
6. O'quvchilaringiz mustaqil ravishda harakatli o'yinlardan foydalana oladilarmi?

70 ОТВЕТОВ

7. Nechta harakatli o'yinlarni bilasiz?

70 ОТВЕТОВ

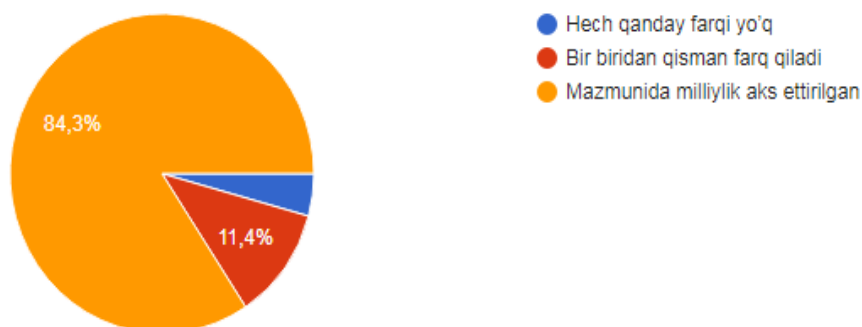
8. O'quvchilarda harakatli o'yinlar orqali umuminsoniy qadriyatlarni singdirishga qanday qaraysiz?

70 ОТВЕТОВ

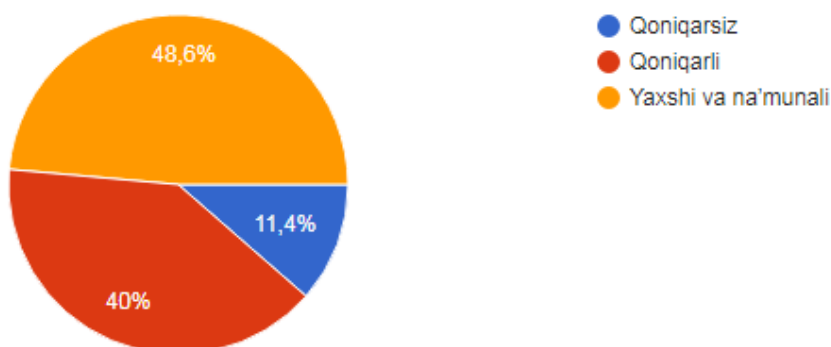
9. O'zbek xalq milliy o'yinlarning chet el xalq o'yinlaridan farqi nimada?

70 ответов

10. Bugungi kunda o'quvchilar tarbiyasida harakatli o'yinlardan foydalanish darajasini qanday baholaysiz?

70 ответов

11. O'quvchilar o'quv tarbiyaviy jarayonida harakatli o'yinlardan samarali foydalanish uchun qanday takliflaringiz bor? (javob yozma tartibda keltirilgan) Quyidagi savolga yozma javoblar:

- Harakatli o'yinlarni 5-11 sinflar uchun ham joriy qilish kerak.
- Salomatlikni yaxshilash va jismoniy barkamollikni yuksaltirishda harakatli va xalq milliy o'yinlarining xususiyatlari, fazilatlar va tarbiyaviy mohiyati muhim ahamiyatga ega.

- O'quvchilarga o'yinni sharti bilan birgalikda maqsadini ham tushuntirish kerak aslida. O'yinda axloqiy fazilatlar mavjudligini, masalan, do'stona harakatlar, atrofdagilarga e'tiborsiz bo'lmaslik kerakligi, harakatlanayotgan vaqtda boshqalarga noqulaylik tug'dirmaslik va tajovuz yetkazmaslik kabi xislatlarni tushintira olish zarur.

- Maktablarda harakatli o'yinlar nazariy tartibda ham o'tilishi zarur.
- Dars davomida ko'proq milliy va qadriyatlarimizni rivojlantiruvchi harakatli o'yinlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir va h.k.

Shu kabi turli xil yozma javoblar so'rovnomaning so'nggi qismidan joy olgan.

XULOSA

So'rovnoma natijalaridan ko'rinib turibdiki, jismoniy tarbiya dars jayonida harakatli o'yinlardan ko'proq foydalanish maqsadga muvofiq. Harakatli o'yinlarning tarbiyaviy ahamiyatini unda umuminsoniy qadriyatlar mujassamligini nazariy jihatdan tushuncha berish lozimligi bilinib turibdi. Doimiy bir xil o'yinlardan foydalanmasdan yo'qolib borayotgan, xalqimiz milliyligiga qadriyatlarimizga mos, tarbiyaviy jihatdan o'rnak bo'ladigan harakatli o'yinlardan foydalanish lozim. Qadriyatlarimizda qardosh millatlarga nisbatan hurmat, do'stona aloqalar mavjudligi sababli qoraqalpoq, tojik, turkman, turk xalqlarining qadriyatlariga mos harakatli o'yinlarning ahamiyati, uning farzand tarbiyasidagi o'rni haqida ham fikrlarni jamlash ularni o'rganish kabi ma'lumotlar bazasini to'plash so'rovnomaning muhim o'rganilishi va uni o'zimizda qo'llanilishi kerak bo'lgan vazifasini belgiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022-yildagi PF-134-sonli "2022–2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida" farmoni.
2. Sh.Mirziyoyevning "Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash – davr talabi" ma'ruzasidan. "Xalq so'zi" gazetasi, 16-iyun № 119.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2018-yil 14-avgustdagi PQ-3907 qarori.
4. F.Q.Axmedov, Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi. Jizzax, 2021.
5. O. Musurmanova, Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: "O'qituvchi", 1996.
6. O.P. Umurzoqov, Umuminsoniy qadriyatlar: milliy an'ana va urf-odatlar takomillashmoqda. G.G. O'zbekistonda ijtimoiy fanlar, 1992 №2.
7. K. Maxkamjonov, Boshlang'ich sinflarda jismoniy tarbiya. Toshkent. "O'qituvchi" 1986.-B.13-14.